

V E N D I M
Nr.25,datë 30.7.2003

NË EMËR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, e përbërë nga:

Fehmi Abdiu	Kryetar i Gjykatës Kushtetuese		
Zija Vuci	Anëtar i	“	“
Gjergj Sauli	Anëtar i	“	“
Alfred Karamuço	Anëtar i	“	“
Kristofor Peçi	Anëtar i	“	“
Kujtim Puto	Anëtar i	“	“
Petrit Plloçi	Anëtar i	“	“
Sokol Sadushi	Anëtar i	“	“
Xhezair Zaganjori	Anëtar i	“	“

me sekretare Arbenka Lalica, në datë 10.6.2003, mori në shqyrtim në seancë gjyqësore me dyer të hapura çështjen nr.27 Akti që i përket:

KËRKUES: KOMITETI SHQIPTAR I HELSINKIT, përfaqësuar nga zoti Njazi Jaho, me prokurë.

SUBJEKTE TË INTERESUARA:

1. KUVENDI I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË, në mungesë.

2. KËSHILLI I MINISTRAVE, në mungesë.

OBJEKTI: Shfuqizimi si antikushtetues i nenit 437 pikat 3 dhe 5 të Kodit të Procedurës Penale, si dhe nenit 483 paragrafi i dytë dhe pjesërisht paragrafi i tretë të Kodit të Procedurës Civile.

BAZA LIGJORE: Nenet 31/c, 33/1, 42 dhe 131/a të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë; neni 6 i Konventës Europiane të të Drejtave të Njeriut, si dhe ligji nr.8577, datë 10.2.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë”.

Për shfuqizimin si antikushtetuese të dispozitave të mësipërme, kërkuesi ka paraqitur këto shkaqe:

- Formulimet e dispozitave që kontestohen u mohojnë respektivisht të pandehurve dhe palëve në proces të drejtën themelore kushtetuese që të mbrohen vetë.

- Ato bien në kundërshtim me nenet 31/c dhe 33/1 të Kushtetutës, ku thuhet se gjatë procesit penal kushdo ka të drejtë “të mbrohet vetë...”, dhe se “Kushdo ka të drejtë të dëgjohet përpara se të gjykohet”, si dhe me nenin 6 të Konventës Europiane të të Drejtave të Njeriut dhe me nenin 14/3 c të “Paktit Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike”.

- Gjykata e Lartë nuk i lejon të pandehurit dhe palët të mbrohen vetë në gjykimet që zhvillohen pranë kësaj gjykate.

- E drejta për t’u mbrojtur vetë nuk mund të kufizohet me ligj.

- Shqyrtimi i çështjeve në Gjykatën e Lartë, pavarësisht nga veçoritë e saj, konsiderohet proces gjyqësor. Si rrjedhim, edhe në këtë rast, zbatohen parimet e njohura të publicitetit, të mbrojtjes vetë, të “barazisë së armëve”, të paanësisë dhe objektivitetit, etj.

GJYKATA KUSHTETUESE,

pasi dëgjoi relatorin e çështjes Xhezair Zaganjori, përfaqësuesin e kërkuesit dhe diskutoi çështjen në tërësi,

V Ë R E N

Në kërkesën e paraqitur, Komiteti Shqiptar i Helsinkit pretendon se pikat 3 dhe 5 të Kodit të Procedurës Penale, si dhe paragrafi 2 dhe pjesërisht paragrafi 3 i Kodit të Procedurës Civile janë antikushtetuese dhe si të tillë duhet të shfuqizohen, pasi nga përmbajtja e tyre del qartë që të

pandehurit dhe palëve në procesin civil u mohohet e drejta kushtetuese për t'u mbrojtur vetë në gjykimin që zhvillohet në Gjykatën e Lartë. Sipas kërkesës, një e drejtë e tillë themelore garantohet nga përmbajtja e nenit 31 germa "c" (Në procesin penal kushdo ka të drejtë "të mbrohet vetë ...), nenit 33 pika 1 ("Kushdo ka të drejtë të dëgjohet para se të gjykohet") dhe nenit 42 ("Kushdo, për mbrojtjen e të drejtave, ... ka të drejtën e një gjykimi të drejtë dhe publik ..."), të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, si dhe nga neni 6 i Konventës Europiane të të Drejtave të Njeriut (E drejta për një proces të rregullt), dhe neni 14/3c të Paktit Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike.

Gjykata Kushtetuese konstaton se dispozitat që përbëjnë objektin e kërkesës nuk bien në kundërshtim me Kushtetutën dhe me marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë, prandaj kërkesa e paraqitur duhet të rrëzohet si e pabazuar për këto arsye:

Mbrojtja e të drejtave dhe lirive themelore të individit ka prioritet në shtetin demokratik. Shteti i së drejtës, kuadri ligjor në tërësi dhe institucionet që ngrihen mbi këtë bazë kanë si synim dhe objektiv kryesor, pikërisht, garantimin dhe mbrojtjen sa më mirë dhe sa më efektive të të drejtave dhe lirive themelore të individit. Kjo është në qendër të vëmendjes së gjithë mekanizmave që organizohen dhe funksionojnë në kuadër të të tre pushteteve, por duke bërë një ndarje të qartë të rolit dhe detyrave që realizon në këtë drejtim secili prej tyre.

Këto kërkesa kanë gjetur pasqyrim në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë dhe në përgjithësi në kuadrin ligjor të vendit tonë. Kështu ka ndodhur edhe kur bëhet fjalë për kompetencat, mënyrën e organizimit dhe të veprimtarisë së Gjykatës së Lartë si autoriteti më i lartë gjyqësor përgjegjës për dhënien e drejtësisë dhe njësimin e ndryshimin e praktikës gjyqësore në të gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë.

Në këtë kuadër, Gjykata Kushtetuese thekson se shqyrtimi i çështjeve në Gjykatën e Lartë ka karakter të veçantë. Ajo nuk përsërit gjykimet e zhvilluara për të njëjtën çështje në shkallë të parë ose edhe në gjykatën e apelit, pra nuk e trajton çështjen edhe nga pikëpamja e faktit, por kufizohet kryesisht në çështjet ligjore, në mënyrën e zbatimit të ligjit material dhe procedural nga këto gjykata. Gjykata e Lartë kontrollon nëse në gjykimet e zhvilluara në gjykatën e shkallës së parë dhe në gjykatën e apelit janë zbatuar ose jo kërkesat e ligjit.

Në nenin 141 të Kushtetutës thuhet shprehimisht ndër të tjera se: "Gjykata e Lartë ka juridikson ... rishikues". Pavarësisht nga mungesa e dispozitave të tjera që do ta qartësonin më tej juridiksionin e Gjykatës së Lartë, vlerësohet se në nocionin kushtetues të rishikimit futet në radhë të parë shqyrtimi i rekurseve për pretendimet e shkeljes së ligjit material ose procedural, që në fakt përbën edhe funksionin qendror të Gjykatës së Lartë, si dhe rishikimi në kuptimin klasik, që do të thotë shqyrtimi i çështjes në Gjykatën e Lartë edhe për gabim në fakt, pra për bazueshmërinë në prova të vendimit të dhënë në gjykatën e shkallës së parë dhe në gjykatën e apelit.

Ndryshe qëndron problemi në rastet e trajtimit të kërkesave në formën e rekursit. Sipas Kodeve të Procedurës Penale dhe Civile, respektivisht nenet 432 dhe 472, një recurs i tillë në Gjykatën e Lartë mund të bëhet vetëm: a) për mosrespektim apo zbatim të gabuar të ligjit; b) për shkelje të rënda të normave procedurale (Kodi i Procedurës Penale) ose të tilla që kanë si pasojë pavlefshmërinë absolute të vendimit të gjykatës (Kodi i Procedurës Civile) dhe c) për shkelje procedurale që kanë ndikuar në dhënien e vendimit. Pra, në të tre rastet, bëhet fjalë për zbatim të gabuar ose shkelje të ligjit material ose procedural.

Përsa më sipër, në Gjykatën e Lartë edhe vetë rishikimi mbi bazën e rekursit është i një lloji të veçantë. Kërkesa trajtohet fillimisht në Dhomën e Këshillimit me 5 gjyqtarë, pa pjesëmarrjen e të pandehurit, palëve apo mbrojtësve të tyre. Nëse shkaqet e paraqitura janë në përputhje me ato që lejon ligji, vendoset pranimi i kërkesës dhe kalimi i çështjes për shqyrtim në seancë gjyqësore, në të kundërt, vendoset që në këtë fazë mospranimi i rekursit (neni 433 i Kodit të Procedurës Penale dhe neni 480 i Kodit të Procedurës Civile).

Kur çështja kalon në seancë gjyqësore zbatohen parimet bazë të procesit të rregullt ligjor. Në funksion të sigurimit të një mbrojtje sa më efektive, vetë specifika e trajtimit të çështjes në këtë fazë në Gjykatën e Lartë imponon disa veçanti. Problemet që shtrohen aty kanë karakter të mirëfilltë ligjor, prandaj diskutimi i tyre kërkon përgatitje dhe nivel të lartë profesional. Në emër të të pandehurit apo palëve në gjykim, një gjë e tillë mund ta realizojë me profesionalizëm avokati i tyre. Ai i ka të gjitha mundësitë dhe aftësitë për të mbrojtur realisht dhe me efikasitet përpara Gjykatës së Lartë interesat e subjektit që përfaqëson. Pikërisht për këto arsye, ka raste që edhe nga këndvështrimi formal, vende të

ndryshme ofrojnë zgjidhje të ngjashme me atë të vendit tonë e procesi në Gjykatën e Lartë quhet edhe si “Procesi i Avokatit”.¹ Për më tepër dhe në funksion të kësaj specifike të trajtimit të çështjes në Gjykatën e Lartë, në shumë vende, të drejtën e mbrojtjes së të pandehurit apo palëve pranë kësaj Gjykate, e ka një numër i kufizuar avokatësh që zgjidhen sipas kritereve të përcaktuara rigorozisht në ligj, mes të cilave vëmendje e veçantë i kushtohet përgatitjes profesionale.

Një mbrojtje e tillë me avokat është nga ana tjetër edhe në interes dhe në funksion të kërkesave të shtetit të së drejtës, pasi i shërben më mirë krijimit të sigurisë juridike dhe dhënies së drejtësisë në përgjithësi, për të cilat një rol tepër të spikatur Kushtetuta jonë i ngarkon Gjykatës së Lartë. Mbrojtja objektive e të drejtave dhe lirive themelore ka prioritet dhe rëndësi të veçantë në Gjykatën e Lartë. Përmes kësaj mbrojtje bëhet njëkohësisht edhe njësimi i praktikës gjyqësore, zbatimi i drejtë dhe i njëlojtë i ligjit, si dhe vetë garantimi i të drejtave dhe lirive individuale.

Në nenin 31/c të Kushtetutës thuhet se në procesin penal kushdo ka të drejtë “të mbrohet vetë ose me ndihmën e një mbrojtësi ligjor të zgjedhur prej tij...”, ndërsa në nenin 33/1, duke iu referuar sërish procesit penal, deklarohet se: “Kushdo ka të drejtë të dëgjohet para se të gjykohej”. Në këtë mënyrë deklarohet një e drejtë kushtetuese me rëndësi thelbësore, e drejta e të pandehurit për t’u dëgjuar dhe për t’u mbrojtur vetë ndaj akuzës së bërë ndaj tij. Pjesëmarrja e të pandehurit në seancë gjyqësore dhe mundësia e mbrojtjes vetë janë padyshim elemente të rëndësishëm të së drejtës për proces të rregullt ligjor në kuptimin kushtetues. Nga ana tjetër, deklarimet e të pandehurit në seancë, pavarësisht se ai mund të mbrohet njëkohësisht dhe nga një avokat, i shërbejnë vetë gjykimit të çështjes. Ato shërbejnë për të saktësuar e sqaruar më mirë mjaft elemente të veprës penale, si rrethanat e kryerjes së saj, motivet, formën dhe shkallën e fajësisë të cilat, marrë në tërësi, do të ndikojnë dukshëm edhe në fatin e akuzës, kualifikimin e veprës, si dhe llojin dhe masën e dënimit.

Parimet e pjesëmarrjes dhe të mbrojtjes vetë të palëve kanë rëndësi edhe në proceset civile, pavarësisht se në këto procese, për vetë natyrën e tyre, si rregull palët përfaqësohen që në fillim me avokat. Sidoqoftë, në gjykime të posaçme, deklarimet e palëve edhe në procesin civil në gjykatën e shkallës së parë dhe në gjykatën e apelit, marrin rëndësi të dorës së parë për vetë procesin. Jo vetëm kaq, por edhe në procesin civil, sipas nenit 186 të Kodit të Procedurës Civile, gjykata ka të drejtë ta thërrasë dhe pyesë palën në gjykim, pasi ajo është, shpeshherë, burimi kryesor i drejtpërdrejtë i fakteve apo rrethanave të rëndësishme për zgjidhjen e çështjes.

Mbrojtja vetë është pjesë e rëndësishme e të drejtës së mbrojtjes në kuptimin që jep edhe neni 6 i Konventës Europiane të të Drejtave të Njeriut, që garanton të drejtën për proces të rregullt. Në paragrafin e parë të këtij neni thuhet ndër të tjera se: “Çdo person ka të drejtë që çështja e tij të dëgjohet drejtësisht, publikisht ...”, ndërsa në paragrafin e tretë pika “c” të po këtij neni, duke iu referuar çështjeve penale, thuhet se çdo i akuzuar ka të drejtë “të mbrohet vetë ose të ketë ndihmën e një mbrojtësi të zgjedhur prej tij ...”.

Nga ky këndvështrim, dispozitat që kontestohen nga kërkuesi, konkretisht pikat 3 dhe 5 të nenit 437 të Kodit të Procedurës Penale dhe paragrafet 2 dhe 3 të nenit 483 të Kodit të Procedurës Civile, duke kërkuar që mbrojtja e interesave të të pandehurit dhe palëve në procesin civil në seancën gjyqësore që zhvillohet në Gjykatën e Lartë të bëhet me avokat, mund të duket se bien në kundërshtim me nenet 31/c dhe 33/1 të Kushtetutës dhe me nenin 6 të Konventës Europiane të të Drejtave të Njeriut. Gjykata Kushtetuese konstaton se në seancën gjyqësore që zhvillohet në Gjykatën e Lartë nuk kemi cenim të parimit të përgjithshëm të mbrojtjes. Përkundrazi, përfaqësimi me avokat në këtë seancë synon garantimin e një mbrojtje sa më efektive dhe sa më profesionale të të drejtave dhe lirive themelore të individit. Ajo synon mbrojtjen reale të të drejtave të të pandehurit dhe palëve në proces, respektimin e ligjit dhe dhënien e drejtësisë në përgjithësi.

Duke iu referuar të drejtës së mbrojtjes në gjykatën e apelit apo në Gjykatën e Lartë, Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut ka theksuar disa herë se në këto raste, rëndësi thelbësore ka garantimi i praktikitetit dhe efektshmërisë së kësaj mbrojtje. Në çështjen Airey kundër Irlandës, ajo ka vënë në dukje se: “Konventa synon të garantojë të drejta që nuk janë teorike dhe sipërfaqësore, por të drejta që janë praktike dhe efektive”². Mbi këtë bazë ajo ka konkluduar në mjaft raste se trajtimi nga gjykata respektive, jo i problemeve të faktit, por vetëm i problemeve ligjore, jo vetëm që justifikon plotësisht përfaqësimin me avokat, por për më tepër është e domosdoshme për garantimin e një

¹ Në gjuhën gjermane quhet “Anwaltsprozess”

² Shih Airey kundër Irlandës, në “Për një rend publik evropian”, Tiranë 2001, faqe 517

mbrojtje efektive dhe të dobishme, gjithnjë në favor të të pandehurit apo palëve në gjykimin civil.³ Në çështjen Pakelli kundër Gjermanisë, Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut vë në dukje ndër të tjera se nisur pikërisht nga natyra e gjykimit në Gjykatën e Lartë dhe fokusimin e saj në çështje të ligjit, se "... pa ndihmën e një avokati ai nuk mund të kontribuonte në mënyrë të dobishme në shqyrtimin e çështjeve juridike që qëndronin në thelb të mosmarrëveshjeve".⁴

Nga ana tjetër, duhet pasur parasysh se sipas përcaktimeve që bën Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut në kuadër të nenit 6 të Konventës, procesi i drejtë për një çështje konkrete konsiderohet i tillë dhe i pandarë që nga shqyrtimi i saj në gjykatën e shkallës së parë e deri në përfundim të gjykimit në instancën e fundit gjyqësore.

Nga ky këndvështrim duhet të evidentohet fakti i rëndësishëm se legjislati ynë, mbi bazën e Kushtetutës dhe në përputhje me standardet e Konventës Europiane të të Drejtave të Njeriut, i garanton plotësisht të pandehurit dhe palëve në procesin civil mundësinë e pjesëmarrjes aktive në gjykimet që zhvillohen në gjykatën e shkallës së parë dhe në gjykatën e apelit, pra aty ku çështja trajtohet në tërësi si nga pikëpamja faktike, ashtu edhe ajo ligjore. Pavarësisht se interesat e tyre edhe në këto raste mbrohen si rregull me avokat, në këto gjykime ato kanë të drejtën dhe mundësinë të paraqesin dhe kundërshtojnë vetë prova, të bëjnë pyetje dhe të japin vetë sqarime, të shprehen për aspekte të përgjithshme dhe të veçanta të procesit të cilat i vlerësojnë vetë si të rëndësishëm. Gjithçka e deklaruar apo e pretenduar prej tyre pasqyrohet në dosjen gjyqësore, e cila administrohet më pas e plotë edhe në gjykimin që zhvillohet në Gjykatën e Lartë. Në trajtimin e çështjes dhe në vendimin që merr Gjykata e Lartë ka parasysh edhe këto deklarime apo prova, por duke u kufizuar kryesisht në kontrollin e zbatimit të ligjit material ose procedural për çështjen konkrete nga gjykata e shkallës së parë dhe ajo e apelit. Pikërisht, për shkak të kësaj specifike parashikohet që në Gjykatën e Lartë, interesat e të pandehurit dhe të palëve në procesin civil të mbrohen me avokat.

Së fundi, duhet të theksohet se edhe seanca gjyqësore që zhvillohet në Gjykatën e Lartë ka karakter publik. Në këtë seancë mund të marrin pjesë edhe palët e interesuara, të cilat janë në kontakt të vazhdueshëm dhe mund të konsultohen apo mund t'i bëjnë propozime në çdo kohë avokatit të tyre. Avokati është zëri profesional i të përfaqësuarit. Palët nuk mund të jenë protagonistë në seancën që zhvillohet në Gjykatën e Lartë. Ky rol u takon avokatëve të tyre. Krahës të tjerave, protagonizmi i të pandehurit dhe palëve në procesin civil do të sillte në mënyrë të pashmangshme në Gjykatën e Lartë edhe elemente të panevojshëm emocionalë, të cilët natyrshëm do të shkaktonin zvarritje të problemit, si dhe shmangie nga detyra qendrore e kësaj gjykate, që është shqyrtimi i çështjes kryesisht në këndvështrim të zbatimit të saktë të ligjit material dhe procedural.

PËR KËTO ARSYE,

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, në bazë të neneve 72 e vijues të ligjit nr.8577, datë 10.2.2000 "Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë", njëzëri,

V E N D O S I:

- Rrëzimin e kërkesës.
- Ky vendim është përfundimtar, i formës së prerë dhe hyn në fuqi ditën e botimit në Fletoren Zyrtare.

³ Shih Sutter kundër Zvicrës; Monnelli & Morris kundër Mbretërisë së Bashkuar; Pakelli kundër Gjermanisë, etj.

⁴ Shih Pakelli kundër Gjermanisë, në "Për një rend publik evropian", Tiranë 2001, faqe 816